

ВІДГУК

опонента **ЯКУБОВСЬКОГО Сергія Олексійовича**
доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри
світового господарства та міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

на кваліфікаційну роботу **Вей ЛІНЬХАЯ** на тему:
«Екологічна сталість міжнародної торгівлі КНР»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Розвиток міжнародної торгівлі та екологічна сталість є двома важливими аспектами соціального виживання та економічного розвитку, що тісно пов'язані між собою. Швидке зростання міжнародної торгівлі в певній мірі сприяє розвитку охорони навколишнього середовища, а посилення охорони навколишнього середовища заохочує бізнес до виробництва та продажу екологічно чистої продукції. Як результат, охорона навколишнього середовища висунула нові стандарти та вимоги до розвитку міжнародної торгівлі. Проте, зовнішня торгівля, що не базується на принципах сталого розвитку, має негативний вплив на локальне екологічне середовище. Як результат, проблема екологічного забруднення навколишнього середовища стає дедалі помітнішою та посилює зростання екоцентризму. КНР прийняв концепцію «сталого розвитку» і ефективно розвивається в екологічному напрямку використовуючи стратегії «конкурентоспроможної якості», «диверсифікації ринку» та «технологічного розвитку торгівлі». Як результат, це дозволило Китаю скоротити обсяг спожитих ресурсів, мінімізувати екологічну шкоду навколишньому середовищу та стабілізувати економічний розвиток.

Згадані ознаки актуалізують питання обґрунтування теоретичних засад міжнародної торгівлі та формування перспектив екологічної сталості в

контексті розробки прикладної моделі реалізації екологічно сталої торговельної стратегії КНР.

З огляду на це, дисертаційна робота Вей ЛІНЬХАЯ, метою якої є наукове обґрунтування теоретичних засад екологічної сталості міжнародної торгівлі в контексті розробки прикладної моделі реалізації екологічно сталої торговельної стратегії Китаю є актуальною.

Подана до захисту кваліфікаційна робота містить наукові положення, що знайшли відображення у матеріалах прикладних досліджень Західноукраїнського національного університету, зокрема: фундаментального наукового дослідження на тему «Національна концепція екобезпеки суспільства та інклюзії циркулярної економіки в умовах пандемії» (номер державної реєстрації 0121U109485); фундаментального наукового дослідження на тему «Концепція відновлення та зеленої реконструкції України» (номер державної реєстрації 0124U000003); реалізації міжнародного проекту (Erasmus+ Jean Monnet Module) на тему «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: пост-воєнний та пост-пандемічний модуль для України» (реєстраційний номер 101085640); госпдоговірного наукового дослідження на тему «Трансформація бізнесу в умовах сталого розвитку глобальної економіки» (договір № МЕВ-33-2023 від 10.05.2023); госпдоговірного наукового дослідження на тему «Формування екологічного бренду компанії на зовнішніх ринках» (Договір № МЕВ-37-2024 від 25.04.2024), в рамках яких автором удосконалено теоретичні та методичні положення реалізації екологічно сталої торговельної стратегії.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у кваліфікаційній роботі. Кваліфікаційна робота містить чітко визначені мету та завдання, обґрунтовані методичні підходи щодо шляхів її досягнення, логічно побудовану структуру, узагальнення теоретичного характеру, а також пропозиції з удосконалення теоретичних, методичних та організаційних засад екологічної сталості міжнародної торгівлі. Дослідження та висновки в кваліфікаційній роботі Вей

ЛНЬХАЯ викладено послідовно, завдяки чому логіка дослідження чітко простежується за розділами дисертаційної роботи. Висновки та рекомендації роботи достатньо обґрунтовані та підтверджуються результатами апробації основних положень дисертації. Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою кваліфікаційної роботи.

У роботі було використано різноманітні методи наукових досліджень і спеціальні методи пізнання, зокрема аналізу та синтезу, індукції та дедукції, методи порівняльного аналізу, систематизації, абстрактно-логічного, історико-хронологічного та статистичного аналізу. Використання сучасних методів наукових досліджень дозволило забезпечити досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження, отримати важливі теоретичні та практичні результати. Висновки, що зроблені в роботі є логічно обґрунтованими, підтверджуються реальним аналізом, як теоретичних джерел, так і поточного стану екологічної сталості міжнародної торгівлі Китаю.

Основні теоретичні та методичні положення кваліфікаційної роботи Вей ЛНЬХАЯ отримали позитивну оцінку наукової спільноти у процесі апробації.

Викладене вище дає можливість висловити позитивний висновок стосовно наукового рівня, достовірності подання в кваліфікаційній роботі матеріалу, теоретичних обґрунтувань і аргументації, винесених на захист положень, практичного значення висновків і рекомендацій, що впливають із дисертації Вей ЛНЬХАЯ.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота написана англійською мовою, містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи «Теоретико-методологічні засади дослідження екологічної сталості міжнародної торгівлі» розкрито питання генезису теоретичних підходів до дослідження теорій міжнародної

торгівлі; встановлено поняття екологічної сталості в системі міжнародних економічних відносин; досліджено феномен декаплінгу та вплив використання і споживання природних ресурсів на міжнародну торгівлю. В дослідженні адаптовано модель конкурентних переваг Портера до екологічного розвитку держави. Підтверджено, що конкурентоспроможність нації в певній галузі залежить від здатності галузі до інновацій та вдосконалення, а ключову роль відіграють ресурси і можливості місцевого ринку та умови попиту до яких адаптовуються постачальники і виробники (с. с. 21-22). Доведено, що процес розвитку має бути зосереджений не лише на збільшенні загального капіталу, а й на пріоритетності раціональної структури капіталу, уникаючи перетину екологічних порогів, а економічний прогрес, при цьому, не повинен виходити за рамки, накладені природою. Зауважено, що досягнення декаплінгу вимагатиме суттєвих змін державної політики, корпоративної поведінки та громадського споживання (с. с. 42-43).

Другий розділ кваліфікаційної роботи «Дослідження екологічної сталості міжнародної торгівлі» присвячено аналізу тенденцій розвитку та переформатування міжнародної торгівлі; оцінці стану та ролі природних ресурсів у міжнародній торгівлі; та аналізу екологічної сталості в міжнародній торгівлі. Аргументовано, що для досягнення сталості міжнародної торгівлі Китаю важливо впроваджувати ефективні стратегії управління та захисту ресурсів, такі як просування циркулярної економіки, підтримка збереження ресурсів і посилення нагляду за навколишнім середовищем. Підтверджено, що країни з економікою, що розвивається, суттєво виграли від зростання, завдяки торгівлі, що привело до скорочення розриву в доходах із розвиненими країнами. Так, торгівля сприяла загостренню нерівності в розвинених країнах через збільшення попиту на кваліфіковану робочу силу та урбанізацію економічної діяльності (с. с. 58-59). В той час, як інтеграція країн, що розвиваються в глобальні екологічні ланцюги створення вартості та зменшення торговельних бар'єрів сприяли розвитку та зростанню доходів (с. с. 90-91).

У третьому розділі кваліфікаційної роботи «Перспективи розвитку екологічної сталості міжнародної торгівлі» спрогнозовано вплив використання та споживання природних ресурсів на міжнародну торгівлю; запропоновано шляхи розвитку екологічної сталості міжнародної торгівлі КНР; та напрацьовано модель екологічно сталої торгової стратегії для Китаю. Зазначено, що управління та експлуатація ресурсів перетинаються з національними інтересами та безпекою, що може перерости в геополітичну напругу між державами (с. с. 103-104). Зауважено, що пріоритет розвитку промислової структури та технологічних інновацій, сприяння міжнародному співробітництву та обмінам, а також колективне вирішення проблеми дефіциту ресурсів і екологічних проблем є важливими кроками на шляху до досягнення сталого розвитку міжнародної торгівлі (с. с. 119-122). Встановлено, що стратегія сталої торгівлі для Китаю узгоджується з декількома ключовими політичними пріоритетами, окресленими китайським урядом, зокрема з такими принципами, як надання пріоритету добробуту людей, сприяння інноваціям, просування збалансованого та сталого розвитку та досягнення соціальної гармонії (с. с. 125-127).

Структурна побудова кваліфікаційної роботи Вей ЛНЬХАЯ відповідає кваліфікаційним ознакам, стиль викладення та подача матеріалу дослідження є логічними, послідовними та зв'язаними єдиною цільовою спрямованістю. Кваліфікаційна робота містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, графіків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки. Мова кваліфікаційної роботи лаконічна, коректна та зрозуміла. За структурою та оформленням робота відповідає сучасним вимогам до оформлення дисертацій, які затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Сукупність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у кваліфікаційній роботі, та їх практичне значення дають змогу зробити

висновок про завершеність, цілісність і структурованість кваліфікаційної роботи Вей ЛІНЬХАЯ.

Оцінка наукової новизни положень і отриманих результатів кваліфікаційної роботи. До результатів, що одержали обґрунтування у кваліфікаційній роботі, мають теоретичне та практичне значення, та визначають наукову новизну дисертації віднесено такі:

— вперше розроблено модель екологічно стійкої торговельної стратегії для КНР, яка ґрунтується на екологічних, політичних і соціальних факторах впливу на торгівлю, умовах збереження ресурсів, напрямках ресурсної дипломатії та торгової політики; містить пропозиції щодо екологічної реструктуризації економіки і шляхи міжнародного співробітництва КНР; охоплює вектори сприяння технічним інноваціям та умови використання економічних стимулів для екологічної стійкості (с. с. 130-133);

— удосконалено концепцію екологічної стійкості в системі міжнародних економічних відносин шляхом аналізу закритої та лінійної економічної системи; обґрунтування переваг моделі матеріального балансу економічно відкритої циркулярної підсистеми; та розвитку типів стійкості в умовах взаємозаміщення природнього і промислового капіталу (с. с. 31-33);

— удосконалено термінологію, зокрема, основні характеристики «екологічної міжнародної торгівлі», аспекти «декаплінгу»; класифікації теорій міжнародної торгівлі шляхом розробки методологічних підходів до екологічної складової міжнародної торгівлі; та адаптація моделі конкурентних переваг Портера до екологічного розвитку держави (с. с. 22);

— удосконалено оцінку стану та ролі природних ресурсів у міжнародній торгівлі шляхом порівняння з використанням таких показників, як: виробництво і споживання первинної енергії КНР, виробництво гірничодобувної промисловості, вартість сільськогосподарської продукції, доступність ресурсів в загальній частці імпорту та експорту (с. с. 72-74);

— набули подальшого розвитку основні властивості та характеристики декаплінгу; результати впливу на міжнародну торгівлю від використання і

споживання природних ресурсів шляхом їх оновленої класифікації; способи використання та споживання природних ресурсів; обґрунтування внеску міжнародної торгівлі у скорочення крайньої бідності (с. с. 42-43);

— набули подальшого розвитку аналіз тенденцій розвитку та перебудови міжнародної торгівлі; оцінка впливу фрагментації на економічну конвергенцію; кореляційний аналіз відкритості торгівлі та ймовірністю конфлікту; оцінка впливу технологічних удосконалень на скорочення викидів CO₂ та їх покриття (с. с. 62-66); регресійний аналіз між відкритістю торгівлі і готовністю до екологічних змін (с. с. 81-83);

— набули подальшого розвитку можливості та перспективи екологічної стійкості міжнародної торгівлі КНР; що дозволило окреслити шляхи екологічної стійкості; та з'ясувати компоненти стійкої торговельної стратегії КНР (с. с. 120-122).

Значення результатів виконаного дослідження для науки і практики. Теоретичне значення роботи полягає у вирішенні наукової проблеми та розробці пропозицій з ключових напрямів розвитку екологічної сталості міжнародної торгівлі та шляхів реалізації екологічно сталої торговельної стратегії КНР.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що основні теоретичні положення дослідження щодо шляхів розвитку екологічної сталості міжнародної торгівлі КНР та напрямів реалізації екологічно сталої торгової стратегії КНР можуть бути використані в практичній діяльності суб'єктів господарювання, в подальших наукових розробках, а також у навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти. Представлені результати дослідження, доведені до рівня практичних напрацювань та рекомендацій, підтверджені довідкою про впровадження, наданою Західноукраїнським національним університетом (довідка № 21/70.2024 від 28.06.2024 р.) про участь у виконанні науково-дослідних робіт.

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення кваліфікаційної роботи, що мають наукову новизну змістовно та аргументовано розкрито в опублікованих працях. За основними результатами дисертаційної роботи опубліковано 11 наукових праць, з яких 1 стаття у виданні, що індексується в міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 3 статті – в наукових фахових виданнях України та 7 публікацій апробаційного характеру.

Опубліковані наукові праці Вей ЛНЬХАЯ, які зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам чинного порядку присудження ступеня доктора філософії. Кількість та обсяг друкованих праць дають авторові право для публічного захисту дисертації.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Наукові результати дисертації отримано автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї і положення, які отримані автором особисто.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі Вей ЛНЬХАЯ не виявлено. Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, надана достовірна інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про авторське право та суміжні права. Все це дозволяє зробити висновок про дотримання автором дисертаційної роботи вимог і правил академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи кваліфікаційну роботу Вей ЛНЬХАЯ, яка виконана на достатньо високому науковому рівні слід висловити деякі зауваження, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту:

1) в роботі доведено, що торгівля значно сприяє прогресу глобальної економічної конвергенції та зменшенню бідності (с. с. 58-60). Проте не зауважено, яка роль в цій прогресії відводиться екологічній сталості;

2) автор дослідив обсяг двосторонньої торгівлі Китаю та України та вплив даних відносин на індекс економічного розвитку України (с. с. 95-97), проте даний аналіз не знайшов практичного застосування в моделі екологічно стійкої торговельної стратегії КНР;

3) досліджуючи вплив використання та споживання природних ресурсів на міжнародну торгівлю, автор зауважив про баланс економічного прогресу та збереження навколишнього середовища (с. 112). Проте в дослідженні недостатньо приділено увагу процесу збалансування розвитку міжнародної торгівлі та захисту навколишнього середовища;

4) автор зауважив, що уряд Китаю сприяє розвитку екологічно чистих галузей, пропонуючи політичні стимули, фінансову допомогу та впроваджуючи систему сертифікації зеленої торгівлі, щоб мотивувати підприємства застосовувати екологічно чисті практики та підвищувати екологічні стандарти своєї продукції (с. 123). Проте в роботі недостатньо деталізовано спосіб, в який уряд може стимулювати бізнес та споживачів переходити до більш екологічно сталих практик;

5) в роботі встановлено, що стратегія сталої торгівлі для Китаю узгоджується з такими принципами, як надання пріоритету добробуту людей, сприяння інноваціям, просування збалансованого та сталого розвитку та досягнення соціальної гармонії (с. 125). Проте недостатньо уваги приділено основним проблемам з якими зіштовхнеться Китай у досягненні екологічної сталості міжнародної торгівлі.

Наведені зауваження і дискусійні моменти вказують на деякі суперечливі аспекти дослідження. Проте загалом вони засвідчують актуальність, складність і багатогранність обраної теми, її практичну значущість та суттєво не впливають на якісні характеристики кваліфікаційної роботи.

Загальний висновок і оцінка кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота Вей ЛНЬХАЯ на тему «Екологічна сталість міжнародної торгівлі КНР» є завершеним науковим дослідженням, результатом якого є наукове обґрунтування теоретичних засад міжнародної торгівлі та формування перспектив її екологічної сталості в контексті розробки прикладної моделі реалізації екологічно сталої торгової стратегії Китаю.

За своїм змістом, фаховим спрямуванням кваліфікаційна робота відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини», а за якістю та рівнем теоретичних та практичних розробок – рівню кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії, має унікальний авторський підхід до вирішення наукового завдання.

Загалом кваліфікаційна робота «Екологічна сталість міжнародної торгівлі КНР» за змістом, обґрунтованістю наукових положень та рекомендацій, рівнем наукової новизни відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Вей ЛНЬХАЙ, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світового господарства
та міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Сергій ЯКУБОВСЬКИЙ

Сергій Якубовський